

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Prosa Exegesis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

PROSA EXEGESIS.

CUM multoties iam auaritiã perstrinxerit Ecclesiastes, eademque in speciem, quæ nunc adfert, accusauerit, magnopere laborant Interpretes, vt hîc *aliud malum* à præcedentibus diuersum inueniant. Ego, vt aliorum sententias præteream, quas recenset eruditissimus noster Pineda, illud hîc nouum auaritiæ malum animaduerto, quòd sola sufficiens sit ad euertendam rebus omnibus cumulatissimam felicitatem. Quin amplius etiam insinuat Ecclesiastes, dum ait: *Non vidit Solem, neque cognouit distantiam boni & mali.* tantam scilicet vult esse pestem auaritiæ, vt nullo rerum habito discrimine, etiam quæ bona sunt, vertat in perniciem, lucem in tenebras, diuitias in egestatem, honorem in ignominiam, filios in hostes, vitam in ærumnam, denique desideriorum omnium votorumque compendium in tormentum.

Vide Pinedam hîc. *Summum auaritiæ malum.*

Itaque finge animo (quod facit Ecclesiastes) *virum cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat. Fac denique genuerit centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit hæc ad præsentis vitæ felicitatem pertinere nemo sapiens infitiabitur.*

Opes inprimis, teste Aristotele, multiplex instrumentum sunt, non tantum rei familiaris, sed etiam Reipublicæ: vnde non immeritò nerui rerum gerendarum vocari solent, habentque plurimas in omnem vitam opportunitates. Nam & egestati subueniunt, vitamque fouent & ornant: & liberalitati campum aperiunt: & in acquirendo conseruandoque humanam acunt industriam.

Opes suo modo ad felicitatem pertinent. Arist. lib. 1. Polit. c. 10.

Sf 3.

Nec

Honor ali-
quid con-
ere ad fe-
licitatem.

Pindarus
apud Plu-
tarchum
de Serâ
vindictâ.

Cicero pro
Milonè.

Posterâ ad
felicitatem
pertinent.

PL 127, 3.

Vita diu-
turna pars
est felici-
tatis.

Trigault.
in Sinen-
sibus.

Desiderio-
rum imple-
tio multum
facit ad
beatita-
tem.
Boët. lib. 3.
de Consol.
Prof. 2.

Nec minus momenti habet honor ac dignitas ad præsentem felicitatem, præsertim cum virtutis & comes & condimentum sit, & præmium. Quis enim non summopere delectatur præclarâ de se existimatione, sensuque civium suorum, nisi fortè cuius atrum cor (verba sunt Pindari) frigidâ flammâ sit fabricatum? Sanè M. Tullius ex omnibus præmiis virtutis amplif-
simum præmium ait esse gloriam: hanc esse, quæ vitæ brevitatem posteritatis memoriâ consoletur; quæ efficiat, vt absentes adsumus, mortui viuamus, cuius gradibus etiam homines in cælum videantur ascendere.

Porro fecunditatem etiam vxoris ac stemmatis propagationem, ad felicitatem quamdam pertinere, diserte testatur Propheta Regius, dum ait: *Vxor tua sicut vitis abundans* (quales alibi biferas, alibi triferas inueniri accepimus) *in lateribus domus tuæ. Filij tui sicut nouella oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.*

Neque vitæ diuturnitas minus habet ad felicitatem momenti, quod vel ex eo manifestum efficitur, quod in solo Deuteronomio plus quàm duodecies religionis erga Deum, pietatis in parentes, iustitiæ erga proximos, velut præmium à legislatore promittitur. Et verò tantus amor vitæ mortalibus à naturâ insitus est, vt inter ceteros Chinenses magnam sæpè auri vim in Chemicos impostores effundant, qui vanâ longioris vitæ spe nimis cupidos ludificantur.

Denique ad beatitatem vel maximè facit desideriorum omnium (quantum mortali fas est) votorumque consecutio; cum huius vitæ felicitas aternam postumamque beatitatem conetur imitari, quàm Boëtius definit esse statum omnium bonorû aggregatione perfectû.

Sed

Sed fac, vt dixi, hæc omnia summa in vno aliquo reperiri: adde, si placet, Deum eius vota pronâ facilitate præuenire, & munificentiam superare; si vnica adfuerit auaritia, non tantum hunc esse felicem negabo, sed etiam miserum & immiserabilem demonstrabo: non ea tantum de causâ, quod vbi solidum aliquod bonum deficit, nulla potest esse vera beatitas; sed etiam, quia tanta est auaritiæ pestis, vt ea, quæ videntur bona, in miseriam ac perniciem conuertat.

Auaritia omnia fundamenta beatitatis evertit.

Dic enim, obsecro, quid auaro conferunt diuitiæ: nonne totidem vepres ac spinæ sunt, aut carnificum vngulæ, quibus eius animus excrucietur, & in mille curas discerpitur? Sed nec id agunt apud auarum diuitiæ, quod promittunt, vt paupertatem eliminent. Quantumlibet enim magnas opes habere possunt, ait Augustinus, sed in earum quantacumque abundantiam non egere non possunt. Egestatem enim non absentia pecuniæ, inquit Apuleius, sed immoderatarum præsentia cupiditatum gignit. Igitur non beatum faciunt opes, sed miserum.

Opes auaro nihil conferunt ad beatitatem.

August. l. 7. de Ciuit. c. 12.

Apuleius de Philo- sophia.

De honore quid dicam? An non ille saltem splendorem vitæ atque ornamentum adfert? Certè vbi auaritia dominatur, perit omnis vitæ dignitas. Quid enim magis indignum est homine, quàm vilissimum esse luti mancipium? Quid dicam, Vespasianum Imperatoris dignitatis immemorem, è fæcibus humanis atque urinâ infame vectigal collegisse, addito impudenti ioco cum diceret, Lucri bonum esse odorem ex re qualibet? Quid Caligulam commemorem, qui compendij causâ lupanar in palatio constituit? filia verò nata, paupertatem & familiæ onera prætexens, collationes in alimoniam dotemque puellæ corrogauit. Quin etiam

Auaritia honorem pessumdat.

Sueton. in Vesp. c. 23.

Sueton. in Caligulâ, c. 41, 42.

strenas

strenas edixit ineunte anno se recepturum; stetitque splendidus mendicus in vestibulo ædium kalend. Ianuariis ad captandas stipes, quas plenis ante ipsum manibus ac sinu omnis generis turba fundebat. Quid hac mendicitate indignius?

*Avarus ex
liberis non
percipit fe-
licitatem.*

Sed ad reliqua felicitatis argumenta, quæ penitus eneruat auaritia, festinat oratio. Quid esse potest in vitâ dulcius, quàm numerosam prolem velut novellas oliuarum in circuitu mensæ suæ dispositas intueri? Sed tam immanis bellua est auaritia, vt proscripto natura adfectu, hominem ex homine tollat, & solius thesauri custodia intenta, quot filios, tot proditores atque hostes numeret thesauris insidiantes, tot harpyias ac vultures paterno cadaveri imminentes. Plus etiam dico, vitam scilicet filiorum, præsentis lucro frequenter parentibus esse viliores. Detestentur antiquorum theatra Medæ crudelitatem: mihi certè pretio viliores venalem habuisse naturam videtur mulier illa Milesia, quæ acceptâ ab heredibus secundis pecuniâ, partum sibi abegit, cui debebatur hereditas.

*Nec longa
vita prodest
avaris ad
beatitudinem.*

Igitur nec affectus filiorum suavis est, vbi dominatur auaritia; nec vita ipsa vitalis, etiam si ad annos Mathusalæ producat. Quæ est enim auari vita, si semper sibi superstes est ad tormentum? Certè cum de vitâ loquimur, non illam nudam intelligimus, quæ muscarum est & vermium bonum, multoque minus illam, quam perpetua acerbitas vitam vocari non patitur; sed Poëtæ vivere sumunt pro securâ voluptate; Philosophi verò pro animi tranquillitate, & cum rectâ ratione congruentiâ. Hanc omnes, qui sapiunt, inquirunt, quamuis non procul absit ab animo benè instituto, vt notat Horatius, ——— *Nauibus atque*

*Horat. li. i.
Epist. ad
Bubular.*

Qua-

*Quadrigitis petimus benè viuere: quod petis, hic est.
Est colubris animus si te non deficit equus.*

Auaro autem nec hîc nec vsquam est beata vita, quia nusquam animi tranquillitate fruitur, vbique fluctus curarum, vbique procellas cupiditatum circumfert. Itaque licet multos in capite canos, & annos ætatis multos numeret, non rectè tamen eum diu vixisse dixeris, sed diu fuisse: quemadmodum eum, cuius nauem tempestatibus in gyrum actam diu ventus è portu exclusit, non rectè diu nauigasse, sed diu multumque iactatum fuisse dixeris.

Quòd si nihil horum conducere quidquam potest ad benè beateque viuendum, quamdiu in corde regnat auaritia; an illud tandem erit instar omnium, quòd *nihil deest animæ eius ex omnibus quæ desiderat?* certè nemini dubium videtur, quin hæc dicenda sit omnibus numeris absoluta beatitas, votorum omnium compotem fieri. Sed quid si nulla nisi stulta vota concipiat? nulla nisi perniciofa? etiãme sic beatus existimabitur? Quenam autem vota concipit auarus?

*Illæ sibi introrsum, & sub linguâ immurmurat: O si
Ebullet patrum præclarum funus! & ô si
Sub rastro crepet argenti mibi seria dextro
Hercule! Papillionve vtinam, quem proximus heres
Impello, expungam!*

Perfius Satyrâ 2.

Adde vota Midæ, & si quæ sunt alia, non à ratione, sed à cupiditate profecta: tantum abest, vt illa ad beatitatem pertinere iudicem, vt hoc potius votis omnibus paciscar, ne tam iratum sit mihi Numen, vt tam improbis postulatis annuat. Illud enim verissimè dixit Plato, Multorum vota reipsâ diræ sunt.

Plato Alcibiad. 2.

Satisne igitur malorum infelix illa pestis continet

T t

auari-

auaritia, quæ ipsam quodammodò beatitatem vertit in miseriam? certè tantum in hanc vitam ærumnarum inuehit, vt nulla fieri posse videatur accessio; & tamen, quod adiiceret, noster inuenit Ecclesiastes. Si, inquit, auaro ad cumulum miseriarum illud accedat, vt sepultura careat, de hoc ego pronuntio, quòd melior illo sit aborti-

An honor
sepultura
ad felicitatem
perueniat.

Seneca E-
pist. 92.

uus. Quid ita verò? tantumne pondus ac momentum ad felicitatem habet sepultura, vt si quis illa careat, extremum miseriarum omnium incurrisse videatur? Magno mihi clamore hîc obstrepentes audire videor Philosophos, inter quos Romanus Sapiens, Nemo, inquit, liber est, qui corpori seruit; cuius reliquiis quis futurus sit exitus, non quærit. Sed vt ex barbâ capillos detonsos negligimus, ita ille diuinus animus egressurus hominem, quò receptaculum suum conferatur, ignis illud exurat, an feræ distrahant, an terra contegat, non magis ad se pertinere iudicat, quàm secundas ad editum infantem. Neminem, inquit, de supremo officio rogo: nulli reliquias meas commendo. Ne quis insepultus esset, rerum natura prospexit. Quem sæuitia proiecerit, dies condet. Disertè Mecænas ait:

Nec tumulum curo; sepelit natura relictos.

Cicer. Tu-
sculanâ 1.

Nec minus animi fuit Cyrenæo Theodoro, cui cum Lyfimachus Rex crucem minaretur, Istis, quæso, inquit, ista horribilia minitare purpuratis tuis. Theodori quidem nihil interest, humine an sublimè putrescat.

Sepultura
curam ali-
quam gere-
re rationi
consentaneum.

Sed tamen si à naturâ ingenitam erga proprium corpus pietatem & cadaueris curam intueri velimus, nullam inueniemus gentem tam barbaram, quæ non aliquam sepulchri rationem habendam duxerit. Quis non hodie memoriæ post mortem propagandæ ita
stu-

studet, ait Tertullianus, vt vel litteraturæ operibus, vel
 ipforum sepulchrorum ambitione nomen suum seruet? Tertull. de
 Testam. et.
 animæ, c. 4.
 Nihilominus quoniam non omnibus, qui cælo desti-
 nati sunt, honor sepulturæ contigit, manifestum est,
 non in eo summam verti postumæ felicitatis. Quid igitur
 sibi vult Ecclesiastes, cum hoc velut extremum mi-
 seriarum recenset, sepulturâ carere? D. Hieronymus Hierony-
 mus hic.
 duplicem potissimum huius loci sensum commendat;
 siue, quod diues etiam in curâ sepulcri & exequiarum
 sordes auaritiæ non deserat; siue, quod figuratâ locu-
 tione monumento careat, id est nihil homine dignum
 gerat, quo se posteritati vixisse testetur.

Et quidem tantas esse sordes auaritiæ, vt ne sarco- Auarus
 propter a-
 uaritiâ
 sepulturam
 negligit.
 phagi quidem impensam ferre possit, non ita pridem
 docui exemplo Dinarchi Phidonis, qui moriturus la-
 crymatus est, quod minis quinque sarcophagus emen-
 dus esset. Et hunc sensum fuisse Vespasiani, publico te-
 stimonio proditum est in eius funere. Nam Fauo ar- Sueton. in
 Vespasian.
 c. 19.
 chimimus, personam eius sustinens, imitansque, vt mos
 est, facta ac dicta viui, interrogatis palàm procuratori-
 bus, quanti funus & pompa constaret, vt audiit HS. cen-
 ties, exclamauit, centum sibi sestertia darent, ac se vel in
 Tiberim proiicerent.

Deinde quod nihil homine dignum gerat auarus, Auarus
 nullum sui
 monimen-
 tum poste-
 ris relin-
 quit.
 quo æternum sui monumentum posteritati transmittat,
 adeoque simillimus sit abortiuo, sequentibus verbis
 confirmat Ecclesiastes: *Frustrâ enim venit, & pergit ad
 tenebras, & obliuione delebitur nomen eius. Frustrâ venit in*
 hoc vitæ theatrum, qui naturam suo fine frustratur: &
 cum natus sit ad intelligendum & agendum, intelle-
 ctum terrenis & caducis rebus immersum obbrutesce-
 re permittit. Itaque nullâ re præclarè gestâ instar em-
 bryo-

bryonis, Sole vix in ipso vitæ limine salutato, *pergit ad tenebras, & obliuione delebitur nomen eius.* Deinde frustra venit, qui inter tot opes & naturæ commoda hominibus à Deo comparata (quid enim non hominis causâ creatum est?) nullâ re fruitur, sed miseriis atque egestate contabescit. Itaque instar abortiui *non cognouit*, id est, non est expertus, *distantiam boni & mali.* Hoc enim abortiuo deterior, quòd huic nullam adfert molestiam hæc rerum ignoratio; at avarus peruerso de rebus iudicio tormentum sibi accersit, cum præsidia salutis sibi vertat in ruinam. Vnum est in quo potior eius conditio quàm abortiui videtur, quia diuturnior illi vita contingit. Sed occurrit iterum Ecclesiastes: *Etiã si duobus millibus annis vixerit, nõne ad unum locum properant omnia? Nõne omnibus eadem sepulchri fors est, & vitæ finis? Quænam igitur ætas ista longa est, aut quid omnino hoc ipsum diu, in quo est aliquid extremum? quod cum venerit, pro nihilo habendum est quod præterit.* O miserum igitur, qui naturæ communis exul, frustra in hanc vitam ingressus ostenditur! Sed nondum finis malorum: neque enim avarus naturam tantum suo fine frustratur, sed etiam, vt mox innuit Ecclesiastes, grauissimè peccat contra finem politicum, & instituta Rerumpublicarum.

SECTIO SECVNDA.

ECCLESIASTES.

VERS. 7. Omnis labor hominis in ore eius: sed anima eius non implebitur.

METRI-